

Izbija vsak dan razen nedel in praznikov.

PROSVETA

Issued daily except Sundays and Holidays.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR X.

Published as second-class matter January 22, 1912, at the post-office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL., TOREK 30. JANUARJA (JANUARY) 1917.

ŠTEV.—NUMBER 25.

Adamsonov zakon jim leži v želodcu.

Radi bi ga pokopali.

Advokat vidi v njem začetek revolucije. — Profit vstvarja pri podjetnikih človekoljubne občutke! — Zdravnik je postavil današnje pravosodne razmere v pravo luč.

New York, 29. januarja. — Morgan J. O'Brien, advokat in predsednik advokatske zbornice, je govoril na letnem zboru zbornice o Adamsonovem zakonu, ki dela mnogo preglavice vsem prijateljem kapitalizma, ki je sinček liberalizma. O'Brien vidi v Adamsonovem zakonu začetek revolucije med delavstvom in podjetništvom.

Svoj nazor je takole utemeljil: Adamsonov zakon opisujejo kot zakon za osemurni delavnik. Zagovarjajo ga v tistim argumenti kot znižanje delavnika za žene. Ali če zakon analiziramo, vidimo, da ni njegov namen skrajšanje delavnika, ampak hočejo njim povisati mezdno in določiti minimalno mezdno.

Imamo še druge industrije, pri katerih lahko s takimi navideznimi argumenti potom zakonodajno določimo odškodnino za delo (mezdno). To se lahko zgodi za delavce v rudnikih in na ladjah.

Razume se, če zakonodajnim potom varujemo interese delavcev, potem ostane pogodba med delavcem in podjetnikom le še v spominu.

Možje, da so izdelali ustavo, niso imeli nikdar v mislih, da pride čas, ko kongres uravnava plače. Mislili so, da zakon o povpraševanju in ponudbi zadostuje.

Splošna stavka je orožje delavstva, ki se ga delavstvo poslužuje napram kapitalizmu, splošno izprti je orožje kapitalist, ki jim služi napram delavcem. Zakonodajne pomoči ne smejo dobiti kapitalisti in ne delavci.

Boj med delavci in podjetniki je star in končno se ima razvzpljati ne na podlagi zakonov, ampak rešiti se mora v skupnem razumevanju in sodelovanju, ne z bojem in vstreženo bo vsem.

Gospod O'Brien je kot član imovitega razreda zagovarjal njegove interese. Njegov zagovor ni nič novega. Če je podjetniška sila močnejša kot moč organiziranega delavstva, ima pravico, da je stare. Dogodi se pa lahko, da je moč organiziranega delavstva močnejša kot podjetnika in za take slučaje priporoča, da delavci prijateljsko sedejo k mizi z zastopniki svojih izkoriščevalcev in stvari tako uredi, da ne škodijo podjetnikom.

Do danes še nobeden gospodov, ki priznajo načelo svobodne konkurence in da ima gospodarsko močnejši pravico uničiti gospodarsko slabejšega, ni priporočal jeklarskemu trustu in drugim trustom, pri katerih delavci niso organizirani, naj sedejo k mizi v družbi zastopnikov delavstva in razmere tako uredi, da delavci ne bodo oškodovani. Zagovorniki manchesterskega liberalizma priporočajo le delavcem, da se morajo razmer med podjetniki in delavci tako uravnati, da ne bo oškodovan noben razred. To je ravnotako, če bi priporočali, da naj se ovesa in volk paseta na enem pašniku, kjer sta lahko oba sita. S takimi priporočili prihajajo le takrat, če spoznamo, da je moč organiziranega delavstva večja kot podjetniška.

Takih priporočil ne morejo sprejeti delavci, ker bi oškodovali sebi, če bi se ravnali po njih.

ČLOVEKOLJUBJE PODJETNIKOV POSTAJA NEZNOSNO.

Chicago, Ill., 28. januarja. — Te dni je bilo čitati v velekapitalističnih listih, da iščejo tri pohabljenec s pohabljenim hrbtom za delo v tovarni. Na ljudi, ki ne mislijo

tako daleč kot sega njih nos, napravi tak oglas vtis, da je v Chicagu pomanjkanje delavcev tako veliko, da tovarnarji iščejo že pohabljenec ljudi, ker ne morejo dobiti zdravih in krepkih delavcev. Nekaj "siten" časnikarski poročevalec je šel v tovarno in vprašal je superintendenta, zakaj iščejo pohabljenec. Tam so mu povedali, da pri teh strojih delajo "dekleta" ali zdaj bodo tudi ponoči delali v tovarni. Ponoči ne smejo zaposliti deklet in tako iščejo pohabljenec, ki so zelo točni in pazljivi delavci.

Nekaj so pa v tovarni zamolčali! Povedali niso, da delavke ne nadevno dobivajo za polovico nižjo plačo kot delavci. Za tako mezdno se ne priglasi zdrav in krepak delavec, dokler drugod še enkrat toliko zasluži. Za nizko mezdno dela mogoče le še pohabljenec, ki ne more dobiti dela v tovarni v kateri komaj zdravi in krepki delavec zmagujejo delo. In zato hočejo poskusiti s pohabljenjem.

To pojasnimo, odkod prihaja ljubezen za pohabljenec delavce. Obravnajmo podjetniško ljubezen do delavcev kakorkoli, povsod se nam nasproti reži satan — profit!

ADRESA NA ZAGOVORNIKE SEDANJH PRAVOSODNIH RAZMER.

Shelbyville, Ind., 29. januarja. — Dr. Paul E. Bowers, zdravniški superintendent državne kaznišniške bolnišnice in norišnice za umobolne kriminalce, je pred člani trgovske zbornice, mnogimi zdravniki in ženami predaval o zanimivem predmetu — o krivici, ki se godi dandanes umobolnim.

V teku svojega predavanja je dejal dr. Bowers: "Človeška družba pošlje vsako leto po krivici stotine norcev in slaboumnih v ječo, ki so prelomili postavke, ker niso pri zdravi pameti. Kaznovanje norcev in slaboumnih je treba odpraviti."

Zdravnik je na to dokazoval, kako slabo je človeška družba zavarovana, če po kazni zopet izpuste norce in slaboumne. Norci in slaboumneži sodijo v bolnišnico in ne v ječo. V bolnišnici naj se take siromake pridržijo dokler ne ozdravijo.

Dr. Bowers je nadalje izjavil, da je od vseh obsojencev, ki so v državi Indiana obsojeni v ječo, 75 odstotkov slaboumnih, ki potrebujejo zdravniške pomoči izkušeni zdravnikov. Bowers je priporočal za vsako sodišče izkušenega psihiatra, ki preišče obtoženčovo duševno stanje, preden se ga sodi kot hudodelca.

NEVARNI GAZOLIN.

Douglas, Ariz., 29. januarja. — Joseph Ballard je opral hlače v gazolinu, da spravi madeže iz njih. Ko so bile hlače suhe, jih je oblekel. Potegnil je po hlačah z vžgalico, da si prižge smodko, a v tem trenutku je bil v plamenu. Na pomoč so mu priskočili bližnji in pogasili ogenj. Zdravniki izjavljajo, da je dobil tako hude opekline, da je njegovo življenje v nevarnosti.

VREME.

Danes deloma oblačno v Chicagu in Illinoisu. Vreme ostane nestanovitno, mogoče dež ali sneg v južnem delu države. Vetrovi iz severozapada. Solčni vzhod ob 7:06 a. m.; solčni zahod ob 5:01 p. m.

Enakost glasov v kongresni zbornici.

PET NEODVISNIH KONGRESNIKOV BO ODLOČALO.

Washington, D. C., 29. jan. — Voditeljem republikanske stranke poskakuje srce od veselja, ker so odkrili, da je bilo izvoljenih več republikancev kot demokratov v kongresno zbornico. V splošnem pričakujejo, da izvolijo v bodočo kongresni zbornici James R. Mann na predsednik zbornice, Lenroota iz Wisconsinu pa voditeljem. Nekaj jim pa je kali veselje. V zbornici je pet neodvisnih, ki niso pripadniki republikanske in demokratične stranke. Te kongresnike imenujejo "neodvisne", ki niso pripadniki po številu kongresnikov najmočnejših strank, o katerih ne vedo, kako bodo glasovali.

Bodoča kongresna zbornica bo takole razdeljena: Republikani... 218 Dvomljivih... 1 Demokrat... 213 Neodvisnih... 5.

Skupaj 235 Voditelji republikanske in demokratične stranke se zdaj trudijo pridobiti naklonjenost "neodvisnih," kajti od njih glasovanja je odvisno, kdo predseduje bodoči kongresni zbornici. Predsednik v zbornici ima precej moči pri razpravah in zagradah ni republikanec in demokratom vseeno, kdo bo predsednik.

Progressivni republikanci pritiskajo na starine v svoji stranki, da se izrečejo za gotove socialne reforme, da pridobe "neodvisne" za republikansko stranko. Demokratje tudi ne drže križem rok in meštarijo po svoje, da dobo večino zase.

Nekateri republikanci so že zdaj tako trdno prepričani, da predseduje prihodnji zbornici republikanec, da že zdaj izjavljajo, da dobi Mann, njih kandidat, 220 glasov.

SODNIK KRITIZIRA POROTNIKE, KER SO OPROSTILI MORILCA.

St. Louis, Mo., 29. januarja. — Pred porotnim sodiščem, katerega je predsedoval sodnik Wurdeman, se je vršila porotna obravnava proti zamoru Theodore Washingtonu, ki je bil obtožen umora. Zamorec je na nekem plesu streljal na Roy Andersona. Kroglja je zgrešila cilj in zadela nekoga drugega zamorca, k i je gledal ples. Porotniki so izrekli da obtoženec ni zakrivil umora prve vrste in so ga s tem oprostili obtožbe.

Po izreku porotnikov je vstal sodnik in dejal: "Gospodje, vas izrek je črta čez pravico. Če vbodoče kateri vbijalec napade člana vaše družine, nikar ne kritizirajte postav in uradnikov, ki morajo gledati na spolnje vanje zakonov. Le pripišite vse sebi in ne drugim ljudem!"

Obtoženca so na to zopet artilirali in zagovarjati se bo moral na obtožnico, da je nosil skrito orožje. Mejtam so porotniki šepetali med seboj in sodnik jim je zaklical: "Pojdite k pisarju po svojo plačo!"

BOGATA NAJDEBA.

Marysville, Cal., 29. jan. — Alfred Talbot je v tukajšnji okoliici poznan lovec, ki lovi razno škodljivo divjačino v pasti. Te dni je nastavljal pasti kunam na Andersonovi fermi. Prišel je do luknje, o kateri je mislil, da je bivališče kune. Ko seže v luknjo, začuti kositrate skatle. Potegne jih iz luknje in razbijé in pred njim za bleste dragulji.

Talbot je izročil zaklad, ki je vreden okoli \$35.000 šerifu McCoyju, da poišče lastnika. Za šerifa je to težka naloga, ker papir in skatle dokazujejo, da je zaklad najmanj počival dvajset let v luknji. Papir je rumenostarinske barve in skatle so bile razjedene od rje. Zaklad ostane najbrž Talbotu, ker bo težko najti pravega lastnika.

Združene države bodo zase izdelovale granate.

DANIELS JE TO PAVEDAL JEKLARSKEMU BARONU V OBRAZ.

Washington, D. C., 29. januarja. Prizadevanja Ch. M. Schwaba, da nastane premirje med mornariškim departamentom in Bethlehem Steel kompanije, so končala brez uspeha.

Prizadevanja jeklarskega magnata so le povzročila, da mornariški departament smatra še vedno ponudbe ameriških jeklarskih baronov za nepatriotično delo.

Schwab se je trudil dokazati mornariškemu tajniku, da ponudbe ameriških tvrdk za granate niso pretirane. Konferenca je trajala dve uri.

Po kabinetni seji je mornariški tajnik podal izjavo, da zvezna vlada zgradi tovarno za granate za jeklene plošče ne glede na to, kakšne ponudbe stavijo privatni podjetniki za granate in jeklene plošče. Tajnik je odločno izjavil, da vlada ne izroči naročila za granate nobeni tvrdki, če ne bo ponudba za precejšnjo vsoto nižja.

Daniels je po razgovoru s Schwabom rekel: "Nimam svobode, da bi vse povedal, o čimur smo govorili. Lahko le rečem, da svojega mišljenja v tej zadevi še nisem spremenil. Ameriške ponudbe za granate so previsoke. Nobenemu podjetniku ne izročimo naročil po ceni, ki je bila ponujana."

Bethlehem kompanija je obljubila, da izvrši granate v vrednosti \$3.000.000, ki prodorejo 14 in 16 palec debele jeklene plošče, v 30 godbo. V 30 mesecih bo naša tovarna, če se z njo napravi po vama v obrat. Odločil sem se, da izgotovi del teh granat vlada. In če na bodo cene znižane, izvršimo vse."

Schwab je po konferenci odpoval v New York. V vladnih krogih se širi govorica, da se zopet vrne v Washington in predloži mornariškemu tajniku definitivno ponudbo. Mogoče vlada sprejme ponudbo, če bodo cene v ponudbi tako znižane, da ostane za podjetnika le majhen profit.

NAD GLAVAMI MESTNIH OČETOV SE ZBIRA NEVIHTA.

Cicero, Ill., 29. januarja. — Mestni svet je sklenil, da proda mestno električno napravo za razsvetljavo privatni kompaniji.

Meščani, ki niso zadovoljni s tako kupčijo, so sklicali protestni shod. Nek F. E. je priporočal, naj pridejo meščani dne 26. februarja k seji občinskega sveta s kosi opeke v žepu. Dne 26. februarja bo občinski svet sprejemal ponudbe privatnih družb.

Gđe. Margareta Haley, predsednica učiteljske organizacije v Chicagu, je priporočila, da prinesejo meščani s sabo "vrvice."

"Ravnokaj boj je bil pred več leti v Toledu, O.," je dejala učiteljica Haley. "Meščani so se združili in so šli na balkon mestne hiše. Z balkona so spustili vrvice. Z balkona so vzele vrvice prav pred obrazom mestnih očetov in kupčija ni bila izvršena po načrtu."

Meščani vzemite vrvice s sabo. Pokažite jim, da ste resni!"

Gđe. Haley je obljubila pomoč učiteljske organizacije. E. Conrad Carlson, ki je predsedoval shodu v avditoriju "Hawthorne," je dejal: "Nekaj je narobe. Povabili smo na shod vse občinske svetovalce, sem prišel je le svetovalec Joseph Laska."

DELAVCI NA ŽELEZNICI SO ZASTAVKALI.

Chicago, Ill., 29. januarja. — V delavnicah Chicaga, Milwaukeee & St. Paul železnice, v katerih izvršujejo popravila, so delavci zastavkali. Prizadetih je okoli 900 delavcev.

Policijski podnačelnik Westbrook je takoj odposlal na lice mesta večje število policajev, da stražijo zidovje.

Ofenziva angleških zaveznikov ni prinesla uspeha.

Zadnja poročila so ugodna za centralne zaveznike.

TRANSPORTNA LADJA Z VOJAŠTVOM POTOPLJENA. — LONDON POROČA, DA PRIDE KMALU DO VELIKE MORSKE BITKE? — V ČRNI ŠPANIJI SO ZA SPREMEMBO ZOPET ODKRILI ZAROTO!? — KRUAH PRIMANJKUJE!

ZADNJE VESTI.

Washington, D. C., 30. jan. — Prihodnji ponedeljek preneha najvišje zvezno sodišče s delom in prične šele s 5. marcem. Če do tega dne ne izreče sodbe o ustavnosti Adamsonovega zakona, potem izreče sodbo, ko bo zasiedanje kongresa že zaključeno.

Berlin, brezlično v Tuckerton, N. Y., 30. januarja. — Admirali-teta naznanja večerj, da je nemška potapljača potopila sovražno transportno ladjo, na kateri je bilo vkrcano vojaštvo, dne 25. januarja v Sredozemskem morju. Ladja se je pogreznila v desetih minutah.

Depeša pravi: "Nemška potapljača je dne 9. januarja potopila v vzhodnem delu Sredozemskega morja parnik, ki je nosil 5000 ton. Dne 15. januarja je potopila obojeno angleško ladjo za prevažanje olja, ki je bila na potu iz Malte v Port Said. Kapitana so odvedli kot ujetnika. Ista potapljača je dne 25. januarja potopila 250 milj vzhodno od Malte transportno ladjo, ki je bila na potu proti vzhodu in jo je spremljala francoska torpedovka. Ladja se je pogreznila v 10. minutah."

Berlin, brezlično v Sayville, 30. januarja. — Rusi so predvečerjaj-njim napadli s velikimi silami postojanke v Galiciji, ki jih branijo turške čete ob Zlati Lipi. Ruski napad je bil odbit.

Berlin brezlično v Sayville, 29. januarja. — Velike bitke divjajo na zapadni fronti. Nemški vojni stan poroča, da so Angleži napadli s velikimi silami severno od Armentieresa na francosko belgijski meji, zapadno od Fromella in vzhodno od Neuville St. Vaasta. Vsi napadi so ponesrečili.

Blizo Le Transloyja je bila ujeta britaska predstraša. Na verduški fronti divja vroč boj že 24 ur. Zapadno od Meze so francoske čete zamen naskočile grič 304. Napadajoče legije je vrgel nazaj topniški ogenj. Po hudi kanonadi so francoske čete zopet ponovile napad, a so bile vršene nazaj. V Vogežih so bile prakse med patroljami.

Na karpatski fronti so Rusi dvakrat poskušili prodréti v strelake jarke, ki jih branijo armade nadvojvoda Jožefa. Napada sta končala z neuspehom za Ruse.

Položaj na bojiščih.

Pariz, 29. jan. — Prejšnjo noč so bili številni spopadi med patroljami, posebno pa v Španiji, pri Les Espargues (blizo Verduna) in na fronti v Alzaciji. Nemški napad na naše zakope v Hartmanns-Weilerkopfu so bili odbiti z lahkoto. Na levem bregu Mase so bili ljuti boji z ročnimi granatami na istočnem pobočju hriba 304. Na desnem bregu reke so naše čete sinoči izvršile napad med Les Esparguesom in Calonne, ki se je popolnoma posrečil; okupirali smo nemške zakope in našli v nji kupe nemških mrličev in mnogo plena. V Lorenu so bili vroči topniški dvoboji.

London, 29. jan. — Navsezgodaj zjutraj smo naskočili nemške zakope severnoistočno od Neuville St. Vaasta in prizadeli sovražnika velike izgube. Ravno tako dobro se je obnesel napad sever-

ZAVEZNIKI V OFENZIVI NA TREH FRONTAH.

Berlin, 29. jan. — Rumunska fronta: V okolju Meste Canese pr irski Zlata Bistrica so se naše čete umaknile v nove obrambne pozicije bližje istočnega brega reke vsled premočnega pritiska Rusov.

Ruska fronta: Ob reki Aa so bili večerj siloviti artilerijski boji. Ruski protinapadi na obeh straneh reke so se izjalovili z velikimi izgubami za Ruse. Ob Zlati Lipi v Galiciji so turške čete odbile ponovne ruske napade.

Zapadna fronta: Angleži so večerj po močni topniški preparaciji napadli del naše zakopne linije južnozapadno od Le Transloyja in jo okupirali. Dalje so Angleži napadli v treh valovih severno od Armentieresa, ali tam so bili odbiti z velikimi izgubami. Francoski opadi na desnem bregu Mase pri Verdunu se niso obnesli.

(Armentieres se nahaja 15 milj južno od Ypresa in 10 milj zapadno od Lille).

(Dalje na 3. str., 1. kol.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Canada \$3 na leto, \$1.50 za pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.13 za tri mesece.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawndale 4635.

Datum v oglepaju n. pr. (December 31-16) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravčasno, da se vam ne ustavi list.

Proč s sentimentalnostjo! — Profit je načelo današnje družbe.

Pravijo, da živimo v stoletju varstva za otroke. Seveda, še nikdar se ni toliko govorilo in pisalo, da je treba otroke varovati kot dragocen zaklad. Imamo družbe, ki se brigajo, da otroci "moralno" ne propadejo, družbe, ki so si nadele nalogo, da preiskujejo vzroke bolezni, ki pobere največ žrtev med malenkimi. Človekoljubi pridigajo: "Skrbite za vzgojo otrok, obvarujte jih telesnega in duševnega vprostenja!" Napisali so cele knjige o vzgoji in varstvu otrok; išli so članki in uvodniki, tiskani z debelim črkanom in vplivnih velikopisanih listih, da je dolžnost sedanjih generacij, da skrbi za naraščajo, ki je zdrav telesno in duševno.

Pot vtisom teh člankov in knjig so zakonodajci v nekaterih državah celo sprejeli zakone, da morata žena in nevesta imeti zdravniško spricovalno, da sta zdrava na duhu in telesu. Drugod so sprejeli zakone, da se na zakrnenih hudodelcih in norcih izvrši majhna operacija.

Vlada Združenih držav je pred nekaj leti celo ustanovila otroški biro in ga dodala delavskemu departamentu. To je bilo pred leti.

Zdaj je to navdušenje za blagor otrok dejansko pričelo umirati in živi le še v spisih, člankih in govorih.

V letošnjem zveznem proračunu je bilo za otroški biro določenih \$187.120 več kot ponavadi. Kajne vsota je skromna! Saj se za obrnitev živine več išča, če se pojavi kuga na gobcu in parkljih ali katera druga živinska kuga.

Ali zakonodajcem se je menda zdela še ta vsota previsoka. V kongresni zbornici mogoče ne sede tako odločni mošči kot v senatu. V senat ni človek izvoljen kar tjevidan. Posebno dandanes je težka stvar, ko imamo lepo število ljudi, ki premorejo po en milijon dolarjev. V kongresno zbornico se pride, če tudi človek ni premožen, vsekakor pa mora biti kongresnik v tesnejši zvezi s svojimi volilci kot senator. Volilni okraji za kongresnike so tudi manjši, mnogo manjši kot za senatorja. In tako se je zgodilo, da so v kongresni zbornici znižali postavko za otroški biro v proračunu le na \$109.120, in potem so poslali stvar v senat. Kongresna zbornica je bila torej pri volji zvišati postavko za otroški biro. Gospodje v senatu niso bili tega mnenja, ampak črtali so \$109.120, češ, da ostane pri starem.

Ali takrat, ko je bil na dnevnem redu proračun, ni šlo le za otroški biro. V proračunu je bila tudi postavka za \$220.000. Ta vsota je bila potrebna, da se v kongresu nastavi več uradnikov (klerkov). Ali mislite, da se je senat branil sprejeti postavko, ki je določala za uradnike \$220.000 več kot ponavadi? Ah, kaj še, gospodje so glasovali za postavko, dasiravno je bila dvakrat tako visoka kot ona za otroški biro.

Nekateri gospodje so rekli, da je treba hraniti s vsakim centom v teh težkih dneh, ko ne vemo, kaj nam prinese jutrajšnji dan. Država potrebuje denar, seveda ne za otroški biro, ampak za drug važnejše stvari, ki se zde vladajočim krogom bolj potrebne kot otroški biro. Država potrebuje denar n. pr. za obrambo. V prejšnjem letu so ljudski zastopniki dovolili v take svrhe le \$680.000.000. Letos se jim je zdela ta vsota preniska in večina je glasovala, da se dovoli nad 800.000.000 dolarjev. Če odhajajo take vsote za militarizem, se razume, da malo ostane za "slaninska dela", še manj pa za otroški biro.

Gospodje, ki so glasovali, da se črta \$109.120 v proračunu, ki so jih letos več zahtevali za otroški biro kot v prejšnjem letu, menijo, da so se pokazali kot dobri in vestni gospodarji, ki znajo takro dobro gospodariti kot delavska gospodinja, katere soproj zasluži le dva dolarja na dan, prehraniti mora pa sebe, soproga in še šest otrok. In če gospodje v senatu smatrajo varčevanje pri otroškem biroju za patriotsko delo, potem naj brišejo kar vso postavko za otroški biro v proračunu. Denar bi se lahko porabil za dobro prašičev in kako se mlade pujske lahko obvaruje ranih bolezni, ki jih ugrožajo v njih najnežnejši mladosti. Mogoče bi jim bili farmarji hvalečni in pri prihodnjih volitvah lahko računajo na njih glasove, če obdelajo snov pravično v volilni kampanji in dokažejo, da so zdravi pujski bolj potrebni za obstoj države kot zdravi in čvrsti otroci.

Zakaj naj bi se ozirali na sentimentalne ljudi, ki zahtevajo varstvo otrok, ko je vendar v kapitalistični človeški družbi načelo profit in zopet profit!

Billy je odnesel nad 50 tisoč dolarjev iz Bostona. Za denar je bilo treba napraviti par klovnskih poklonov in naslikati na steno vernost, ki jo prinaša peklensko — pijača.

Pametni ljudje res ne vedo, kaj bi bolj občudovali: navihanost Billyja ali pa neumnost njegovih poslušalcev.

Kongres hoče preiskati vzroke draginje. Preračunili so da bo preiskava trajala poldrugo leto in bo stala sto in petdeset tisoč dolarjev.

V tem času lahko delavci stradajo, ljudski oderuhi pa k nagromadenim milijonom lahko nakopijo nove.

Nova ameriška oklopnjača "Mississippi," ki so jo spustili v morje dne 25. januarja t. l. v Newport News, Va., in ki je večja kot admiralska oklopnjača "Pennsylvania." Ladja je dolga 624 čevljev in odrine 32.000 ton vode. Njeni stroji razvijejo 32.000 konjskih sil in oklopnjača napravi 21 morskih milj v uri. Oborožena bo s dvajsetimi 14-palčnimi, dvaindvajsetimi 5-palčnimi in tremi protiletalskimi topalci. Oklep v stolpih je debel 14. Za kurjavo bo služilo olje.

DOPISI.

Shoaf-Smithfield, Pa. — Komaj sem se predramil iz omedlevice. Moje nesrečno srce je bilo vžgano, kot bi se sušilo najmanj tri leta na saharškem pesku, ali pa, kot bi ga pravkar izrezal tisočletni egiptovski mumiji. Za trepalnicami se je zabliskalo in brez groma je treščilo doli nekam v srčne globočine, tako pretresljivo hudo, da sem omahnil in — — — pa, da vam povem od kraja kako se je vse to zgodilo.

Krepki steber pečlarstva Tone Petrovič iz Fairchance se je sumljivo zamajal in se prekopenil v zakonski stan. Zaman sem mu odsvetoval in kazal sebe za vzgled, češ, kako pogumno klubujem vsem namljivim žarkom globokih očes. Dejal sem mu naj si prihrani tak "salte mortale" za poslednjo uro. Pa menite, da se je kaj zmenil za moje prijateljske opomine. Prav nič! Rekel je, da naj sebe kot vzgled pomaknem v ozadje, ker on dobro ve, da vsled preobilice košar, ki ob vsaki priliki dežujejo name, mi je popolnoma nemogoče storiti isto, kar misli storiti on. Kar se pa tiče očes, naj bom le tiho, ker on dobro ve, da z globokimi očesi nisem dosegel imel še nobenih bojev, če pa sem, je iz dna srea prepričan, da to morajo biti edino le kurja; druga pri meni ne morejo priti v poštev. Naposled mi je še zaupno naznanil, da v slučaju, če bi utegnil še kaj "čebernjati" v tej zadevi bo prisiljen se poslužiti neke jako priproste sile, katero se po navadi rabi pri nogometni igri, potom katere bom sam prisiljen napraviti "salte mortale" v pravem pomenu besede! Sklonil sem glavo in umolknil vedoč, da je to njegov kismet, katerega ne more niti Allah predrugačiti.

Pa je šel in presadil hijancinto Kristino Maroltovo iz vrta Collier v svoj evetličnjak, ki se kliče po slovenski prav za prav "vočet" sem bil povabljen zajedno s svojim prijateljem Jožef Ambrožičem št. 2. (št. 1 je v Canonsburgu, Pa.) da bova tam občudovala dehteče ciklame in lovila — košare, kajpak!

Brez vsakih nezgod sva prišla preko hribov in dolin po mehkeem snegu v hišo veselja. Prvo kar sem opazil je bilo neka čudna stvar na mizi. S prva sem menil, da sliči turškemu polumescu, le, da je mnogo večje in debeleje. Zdelo se mi je povsem logično, da tu bivaajo pravoverni "maslo-meni". S prekižanimi rokami na prstih se globoko priklonim in pozdravim: "Salam alejkum!" Kaj? — se oglasi nekdo za menoj, — salama ti lajkaš? No, če je res jih boš danes sit.

Allah akbar! — pomislil — to pa ni turško. Naglo skočim k mizi, da mi ogledam oni pomese; da, bit je ravno tak kot turški, v notranji strani je bilo zapisanih več turških besed, katerih pa nisem razumel. Gledam, obračam in se čudim. Obrnem se k hišni gospodinjini in zaupno vprašam: — Kje ste pa dobili take turški polumesc, ki je tako umetniško na notranji strani popisan v turškimi reki? Sa? to vendar ni pomese! — se začudi ona, — to je Kranjska potica! Tista "šrifta" znotraj pa ni nič drugega kot orehi in rozine. "Mašalah! Rotica? Nemogoče; potica je vendarle okrogla! Seveda, — se smeje ona — ampak tej še manjka tretjina. Ooooo! sem dejal, in bogve koliko časa bi se tako čudil, da nisem opazil nekaj,

kar me je vsega pretreslo. Tam iz kota sta zrla name dve očesi, dve krasni očesi; sanjavi globoki in mili! Srce mi je mahoma nehalo utripati in v hudi paralizi sem se sesedel za obloženo mizo, ter v grozni omotici zatlačil obilno kurje ategno skozi orjaško odprtino, med nosom in brado doli proti srcu, da mu na ta način pomagam. Razumem se, da je bilo to zdravilo, ki sicer imenitno učinkuje pri želočnih praznotah, za srčne bolečine brez vsake vrednosti. Ravno sem mislil, da bo treba oviti srce z mrzlimi obkladmi, ko zaigra godba, ki je tako hladno uplivala na mene, da sem šel plesati.

Pozneje sem se malo pomiril in sem zložil sledečo pesem:

Na polju stal je krepak hrast.
Na njem je skrita bila past.
Na hrast je ptiček prišel pet;
A tužno poje sedaj vjet.
A ne le ptič, a jaz sem vjet,
me vjel otožni je pogled.

Kot je znano, sem zelo imeniten poet. Za prihodnje leto upam dobiti "Kanopljevo nagrado." Pred par leti me svet še ni poznal, ker se je moja zvezda konjaj dvigala, zato je nagrado dobil indijanski pesnik "Rodendrum Tam-gore." Pa kaj bo tak proti meni. Nemara hima niti šest čevljev, jaz pa še čez, zategadelj je moje stališče precej višje kot njegovo.

Ko sem se malce opomogel od omedlevice, sem si nataknil črna očala in oblekel nepremočljivi dežni plašč da sem si zavaroval drobno srčice pred vročimi napadi onih sanjavih očes. Pomagalo je sicer, pa malo. Saj veste, če se človek nalezje kolere, je zastojni si umivati roke z lizolom in žvečiti brinjeve jagode. Čutil sem, da tam doli nekaj tli, zato sem postal tako žalosten, da se nisem ni malo zmenil za dobro obloženo mizo z vsakovrstnimi pozemeljskimi dobrotami, kar je za pravovernega pečlarja jako žalostno.

Gasil sem si oni ogenj z vsemi kapljicami, ki so na "vočetih" na razpolago; ampak, naposled sem se prepričal, da ne zaleže mnogo. Kar same od sebe so mi prišle na misel zlate Prešernove besede: "Dekle a krasnimi očmi, Enake tebi ni! Gori, gorelo bo, Srce za te samo . . .", dalje nisem vedel ker me je prišla taka žalost, by God, da sem komaj dihal.

Zgočaj je bilo, ko sva se poslovila z Jožef Ambrožičem domov. V hribih se je ravno delal dan. Želela sva novoporočencema obilo sreče v prihodnjem zakonskem življenju. Jaz jima tem potom želim to ponovno, dasi kot fanatičen pristaš pečlarizma bi tega ne smel storiti.

Pot domov je bila jako slaba. Jože Ambrožič "numarec evaj," se je nalezl od mene omedlevice, vsled česar so se mu čudovito opletale noge. Da bi kam ne zašel sem šel jaz prvi. Sicer sem bil sam jako slaboten. Da se odpočijem sem kakih šestkrat sedel podlogoma v sneg neglede, če je prostor pripraven ali ne. Jože kot veren drug je vedno storil isto, le da je bil tako nepreviden, da je vsakokrat "šlepnil" vrhu mene pa še zraven klel, češ, da sem mu prevzel boljši prostor in to celo takrat, ko sva složno ležala v občestnem jarku zakopana v mehkeem snegu. Naposled sva le prišla srečno domov. O strašnem mač-

ku, ki sva ga drugi dan pestovala, ni vredno praviti. Par dni pozneje sem dobil v roke: "Union-town Leader," pa sem čital v njem sledečo notico:

Kuriozna žival.

Dne 18. t. m. je farmar W. W. opazil na svojem posestvu čudovito sled neke velike živali. Sled pelje iz Collier-ja v vijugasti črti v smeri proti Shoafu in se na razvoženi cesti izgubi. Žival je med potoma večkrat počivala iz česar se sklepa, da je morala biti bolna. Tukajnji profesor zoologije K. L. . . je sled preiskal in izjavil, da mora biti ali od slona, ali rinoceosa, ali pa od povodnega konja. Najkurioznejše je, ker ni te živali nihče videl, niti na Collirju niti na Shoafu.

Brž sem pokazal notico onemu, ki je pri "živali" predstavljal zadnje noge nakar sva se tako smejala, da je vodovodna pipa na dvorišču — zmrznila.

Z vljudnim pozdravom Vaš Frank Magajna.

La Salle, Ill. — Izjava. — Vsem tistim, ki so me zadnje čase večkrat počastili v Amerikanskem Slovenceu, naj bude enkra za vselej povedano, da se jaz ne bom pripiral v javnosti z bivšim jetniškim kazensem in ljudmi njegovoga terecijskega kalibra s tako prokletno žalostno preteklostjo; rajši porabim svoj prosti čas za kaj bolj koristnega.

Lavoslav Zevnik.

Hibbing, Minn. — Mihajlo I. Pupin je odlikovan od Narodnega inštituta za socialne znanosti z zlato svetinjjo za odlično socialno delo na polju brezžičnega telegrafa in telefona na dolge distance.

Rodom Srbin iz Banata je prišel v Ameriko, graduiral na Kolumbijski univerzi in popolnil strokovno znanje matematike in fizike na univerzi v Berlinu. — Vrnivši se v Združene države l. 1889 sprejme mesto učitelja na Kolumbijski univerzi v oddelku za električno inženirstvo in postane l. 1901 profesor elektro-mehanike.

Poleg svojega rednega zanimanja je plodovit v neodvisnih preiskavah in iznajdbah posebno v transmisiji električnih sil (pupinirana žica).

V političnem oziru je ostal zvest svojemu narodu in kot predsednik srbskega saveza "Sloga" ima gotovo zasluge, da srbski narod v Ameriki danes nastopa v obče kot ena politična celota. Blagodejne posledice vidimo že na razmeroma ogromnih svotah, ki jih ta narod prispeva v pomoč požgane domovine. In mi Slovenci! Odrezani od naše stare matere slovenske zemlje, razdejani in razcepljeni po Kranjcih in Štajercih in Primorcih in Gorenjcih in Notranjcih in po političnih prepričanjih in po podpornih društvih in dalje po časopisih ki so vsi "Listi slovenskih delavcev" pa domalega vsi komaj životarjajo življenje dolgih škartj in neoriginalnega prepisovanja — živimo nemile dneve samoopljivanja in smo kot majhna kaplja v tem stoniljonskem narodu samo dober kvas za prihodnjo generacijo ameriške rase.

Ivanec.

Kadar spremenite naslov, zapišite vsaj stari in novi naslov. Vaj sosed morda še ne ve, da je dnevnik "Prosveta" zelo priljubljen pri svojih čitateljih. Opozorite ga!

Sirom Amerike.

NAZAJ V JEČO.

Austin, Minn., 29. januarja. — Wenzel Kabat je pred tremi leti pobegnil iz kaznilnice. Preden je oblekel kazenski jopič, je delal na farmi Mearthyja. Neko noč je zgorela hiša in v podrtinah so našli človeške kosti, o katerih so dejali, da so McCarthyjeve. Prijeli so Kabata in ga obsodili po dokazih na okolščine.

Dne 3. oktobra 1914. je Kabat pobegnil iz ječe. Šel je takoj iskat McCarthyja, o katerem je Kabat prepričan, da še živi. V prvem letu je šel v Mehiko in potem v Južno Ameriko, da najde McCarthyja. Iskanje je končalo z neuspehom. Vrnil se je v Austin in je živel pod imenom "William Colles". Tukaj je odprl krojaško delavnico. Po tem jedobil delo v neki klavnici in tukaj ga je doletela nesreča. Sin delodajalca je hranil star letak, v katerem so bili popisani in naslikani ljudje, ki jih išče roka pravice. Sin delodajalca je v Colesu spoznal Kabata in nanj opozoril oblasti.

Vteku dveh let si je Kabat pridobil v občini tako zaupanje, da je bil dvakrat imenovan legislaturnim kandidatom. Vse to mu nič ne pomaga, odvedli so ga zopet v ječo.

TRAMP POKOPAN NA JAVNE TROŠKE.

Avon, Ill., 29. januarja. — Patrick Riley je bil tramp, blodna duša brez prijateljev in znanec, kakršne tudi današnji sistem. Na potu v slabi obleki in izpostavljen vremenskim spemembam si je nakopal bolezen, ki mu je pretregala nit življenja.

Tukajnji probivalci so mu priredili javen pogreb, da ga ne pokopjejo v kotličku, ki je odmerjen za siromake.

V mestecu so zaprli prodajalca, na rakev, katero so spremlili do pokopališča, so položili cvetlice. Na grobu mu je zapel mestni cerkveni zbor.

Meščani malega mesteca so napravili tujemu, nepoznanemu, in mrtvemu popotniku, ki so ga družabne razmere vrgle na pot, s katere se malo kdo vrne v redne razmere, storili svojo dolžnost. Nihče jim tega ne odreka! Vprav ta dogodek pa obuja spomine, da živi v Ameriki na tisoče takih nesrečnih bitij, ki so postala žrtve razmer, za katere se nihče ne briga, da postanejo zopet koristni člani človeške družbe. In da je temu tako, niso krivi posamezni ljudje, ampak je kapitalistični družabni sistem, ki vstvarja na eni strani neizmerno bogate ljudi, na drugi pa siromake, ki nimajo najpotrebnejših sredstev za življenje.

ŽENE, KI PEREJO PERILO SE ORGANIZIRAJO.

Chicago, Ill., 29. januarja. — V bogatih družinah imajo navado, da najemajo proletarske žene, da jim operejo perilo. Do sedaj so do bile kosilo, \$2 na dan in povrneni vozne troške.

Te perice so se pričele organizirati in pridružujejo se organizaciji hišnikov. Njih zahteve so \$2.50 mezde, osemurni delavnik in pošteno kosilo, ker nekatere bogatkinje rade tam hranijo, kjer bi ne smele varčevati.

VENDAR!

New York, 29. januarja. — Višji sodnik Kaper je obsodil Samuel Barkina, druga tvrde, ki je lastovala tovarno za srajce v Brooklynu od 2½ do 5½ ječe, ker je izgubilo pri požaru v tovarni radi zaklenjenih vrat več oseb življenje.

Prvič se je zgodilo, da je bil podjetnik obsojen v ječo, ki se ni ravnal po zakonih za varstvo delavcev.

MAJHNA ZMAGA NA SODIŠČU

Everett, Wash., 29. januarja. — 74 zaprtih članov I. W. W. je izvajalo majhno zmago pri prizadevanju, da jih zaslisi in sodi nepristranski sodnik. Bell in Alton, višja sodnika v Everettu, sta odklonjena in governer imenuje sodnika v državi Washington, ki bo vodil sodniško obravnavo.

"PROSVETA" prinaša spletno vest, zanimivo članke in lepe povesti vsak dan, za samo ob cene. Naročite se!

ROSANA.

Spisal B. M. (Nadaljevanje)

"In še nekaj. A kaj bi govoril! Ti si lepa, Rosana, in lepša bodeš od dne do dne. Ravevitaš se kakor roža o mladem poletju. Ves možki svet bode obračal oči za teboj. Ponuaj ti bode bele gradove. Kako ne! Ti si vredna kraljevega prestola; in vendar, Rosana, tako rad, tako iz srea rad te ne bode nihče imel, kakor te ima ubogi Marko. O Rosana, kaj so beli gradovi, kaj je vse zlato in srebro proti zvesto ljubečemu sreč? Ali tega ti ne umeješ; tvoje mlado, nedolžno srce ne ve, ne sluti še, kaj je ljubezen. A prišel bode čas, in ta čas ni daleč; prišlo bode trenutje, ko se ti bode srce zbudilo, in tega trenutja se bojim. V tvoji roki je moje življenje, moja smrt. O kaj sem jaz, kaj najti obetam, siromak! In vendar, Rosana, sama misel nate mi daje pogum, zbujati mi moči; vse se mi zdri mogoče zate. Mlade, čile roke, zdrav um, krepka volja in podoba tvoja pred očmi — kaj mi je nedosežno? O Rosana, ko bi hotela, ko bi mogla čakati dve, tri leta; ko bi se ti vrnil z obilim blagom obložen in bi ti dejal: Glej, vse to je tvoje; ali hočeš biti moja? Kaj bi mi odgovorila, Rosana?"

Kedo ve, kako bi se bil končal ta prizor, ko bi se ne bil v tem trenutju začel od grada doli krepki Skalarjev glas; "Rosana, Rosana!" Zdaj se ni bilo več pomišljati. Urno si podasta roko in Marko krene proti polji, kjer ga je čakala kosa mokra že od večerne rose. Z griča doli pa je donela po tih dolini otožna pesem:

Potoček, postoj, jaz pojdem s teboj,
Sirota iz tujega kraja.
Ne moreš z menoj, jaz moram nocoj
Se bti, kjer solnce zahaja.

VI.

Nekaj časa že je bil Skalar čudno izpremenjen. Prej je bil vedno enake volje, ne žalosten, ne vesel, tih, miren, malo prijazen, a navadno tudi ne preosoren; zdaj je bilo vse njegovo vedenje nekako pemirno strastno, skoraj razdraženo. Kajenje ga niso več veselile, ne tista skrivnostna opravila v onem hramu, kamor ni smela živa duša. Zamisljen, s povešeno glavo, z rokami na hrbtu je hodil okolo gradu, po vrtu, po hosti, časi je celo sam s sabo glasno govoril. Zdaj je sedel po več časa na klopi pod hrastom, ter je zdaj v tla upiral oči, zdaj nepremično zrl tja po dolini; slednjice je kakor srdit planil kvišku, ter strelsel glavo, kakor da bi se hotel siloma iznebiti neprijetne misli, ki mu je rojila po glavi. Z Rosano je bil zdaj nenavadno prijazen; čudno mehak, ginjen je bil njegov glas, ko je govoril z njo; potem je bil zopet — ne vedi zakaj — odljuđen, trd, skoraj osoren z njo. Zgodilo se je celo, da jo je prijazno za roko prijel, potem jo strastno sunil od sebe. Zdaj jo je nalašč srečeval, kjer je mogel, potem se je zopet ogibal deklice; večkrat se je hitro obrnil v stran, ko mu je šla naproti. Prej ji ni nikoli prav v obraz pogledal, tudi ne, ko je govoril z njo, tako je bila njegova navada. Tudi Rosana je vedno nekako boječa povešala oči pred njim. Zdaj jo je več časa skrivaj ogledoval in ogledoval, ko je videl te oči, to hojo, to gibanje; zamislil se mu je duh v pretekli čase. Kakor luna izza oblaka jela mu je vzhajati podoba, bolj in bolj jasna, nekdanje tako ljubljena, potem tako sovražena podoba! Te oči, to rast, to gibanje, to hojo, o vse to je videl nekdanj, in kar vidi zdaj, to je njeno vse njeno, tako je bila ena sama ženska na svet! In ta glas, kdor ga je slišal enkrat, ne pozabi ga več! O sladki spomin, o bridki spomin!

Glej jo, vsa taka je, ki se mu bliža po otročje vesela z žarečim jabolkom v roki, in njen je glas, ki ga čuje:

"Glejte, kako lepo jabolko; tam pod ono staro jablano sem ga pobrala."

In Rosana mu poda jabolko; ali sreče ni imela s svojim prijaznim darom. Skalar ji ga sicer vzame iz roke, ali v tem trenutju ga obide, kakor je bilo videti, neprijeten spomin; jezen zažene jabolko v stran. Kdo ve, kak pomen je imel ta sad v njegovem življenju!

Rosani se milo stori v sreč, solze ji silijo v oči. Molče se obrne, ter otide. Ves dan potem mu ni prišla pred oči. Žal je bilo možu, rad bi bil poravnal svojo krivico, ali deklica se ga je skrbno ogibala.

Tisto noč ni dolgo časa mogla zaspati. Misli-la je in misli-la, kaj je pač pregrešila, s čem je razžalila svojega dobrotnika, da je zdaj tako hud na njo. Morebiti se je naveličal imeti jo še dalje pod svojo streho. Ako se pokaže, da je tako, sklenila je, da hoče takoj zapustiti njegovo hišo, ter iti po svetu, sama ni vedela kam. Takoj drugi dan, ko ga zagleda, hoče stopiti predenj in vprašati ga, zakaj je hud.

Tudi Skalar ni imel pokoja. Očitil si je sam svojo ostopost z ubogim, nedolžnim dekletom. In če je tudi res njena hči, dejal si je, nagrije pregrehe sad, kaj more ona zato; kaj ni že dovolj nesrečna, milovanja vredna? Žalosten zakon narave je, da se otrok pokori za svojih roditeljev grehe, trd, krivičen zakon, ki v nebo vpije, ali nebo nima vsmiljenja. Ali ni dolžnost človeku, zljakati to krivico po svoji moči? In t! Dodaj si domisljal si, da si blagega srea, da nisi storil še nikomur krivice, če tudi si jo sam trpel v obli meri, in zdaj žališ brez vsmiljenja ubogo siroto,

maščuješ se nad njo, ki ti ni storila ničesar; zakaj je nisi rajši pustil, kjer je bila? Sram te bo di takega podlega čuta. Ne, uboga Rosana, nesrečno dete; ti se mi ne bodeš pokorila za svoje matere pregreho! — Ali kdo mi je pa porok, da je Rosana res njena hči? pomislija se zopet čez nekaj časa. Da ji je tako podobna? Kolikrat se primeri, da je človek človeku podoben, če tudi sta si popolnoma tuja! Te negotovosti bode konec; najprej se prepričaj, je li res njena hči, potem bodeš vedel, kaj mi je storiti.

Tako je v tem boju premagala boljša stran njegovega srca; strast se mu je potegla; ali kdo ve, koliko časa bode mirovala?

Drugo jutro sta se kmalu sešla, ker sta se iskala. Ko ga zagleda Rosana, pozdravi ga prijazno kakor po navadi, potem se mu približa, rekoč:

"Nezadovoljni ste z mano, kakor vidim in čutim, gospod; ako ste se me naveličali, prosim, povejte mi naravnost, takoj zapustim vaš dom."

Beseda "gospod," katero je zdaj zopet slišal čez dolgo časa, zadela je Skalarja neprijetno; nekako užaljen je bil, zato mu je bilo v tem trenutju nemogoče govoriti z njo tako prijazno, kakor je bil sinoči sklenil; premagovala je zopet druga stran srea. Nekako mrzlo ji odgovori:

"Že zopet tako govoriš, dekle? Zdi se mi, da se že kesaj svoje obljube. Nestanovitna stvar je ženska, tudi ti si ženska!"

Te bridke besede so v zadržko pripravile ubogo deklico, tako da ni vedela pri tej priči, kako naj bi odgovorila. V tem se Skalar pomisli, da ji ni dal pravega odgovora na njeno vprašanje: mirno ji reče, a tudi ne kaj prijazno:

"Jaz se te nisem naveličal, brez skrbi bodi!"

Na to Rosana:

"Če je res tako, zdaj pa drugo vprašanje, kaj sem vam storila, da vam ni prav; s čim sem vas razžalila, da ste tako hudi name; kaj sem pregrešila, če tudi nerada?"

"Ti nič, ti nič!" odgovori ji on strastno obrnivši se v stran. Rosana ga ni razumela; vedeti ni mogla, da mu je s svojim nedolžnim vprašanjem razdražila staro rano; nerazumno ji je bilo, zakaj je tako povdarjal besedico: ti. Molče je stala, ne vedoč, kaj bi mislila, kaj govorila. Čez nekaj časa se obrne Skalar zopet proti njej:

"Rosana, kako je bilo ime tvoji materi?"

"Matilda."

Rosana ni opazila, kako ga je zadelo to ime; kakor blisk je nekaj šinilo čez njegovo obličje. Ali še mu ni bilo dovolj gotovosti; čez nekaj časa vpraša v zamolklem glasu:

"Iz katerega kraja?"

"Imena ne vem; ali ga nisem slišala nikoli; ali sem ga pa pozabila. Samo toliko se spominjam, da niso bili prav iz mesta, vendar blizo nekega mesta doma; v samski hiši pod gričem; kolikokrat so mi pripovedovali, kako srečni so bili tam!"

Zdaj je bilo Skalarju vse gotovo, vse jasno. Molčal je nekoliko časa; nasprotna čuta sta se borila v njegovem sreč; boj je bil kratek, vsmiljenje je premagalo strast. Otajal se je sovražstva led, ki mu je obdajal srce; tako gorko mu je bilo srce; tih radosti žar mu razsvetli temno obličje, oko mu rosi, lep je bil Skalar v tem trenutju.

"Pridi, pridi sem na srce moje," vabi jo z odprtima rokama: "pridi, Rosana; če tudi nisi moja, bodi moja. Tolažba mi bodi, radost moja na stare dni; pozabljeno bodi, kar je bilo; poleg tebe hočem pozabiti, kar sem pretrpel; skupaj bodeva živela kakor oče in hči!"

Rosana se ne gane z mesta; čudne, nerazumne so ji bile njegove besede.

"Vi ste poznali mojo mater?"

"Poznal — zdi se mi, da sem jo poznal. Ali pustiva to; misli si, da sem tvoj stric, ujec, ali kaj takega. Ali nočeš biti moja, Rosana?"

"Ali ste mi v rodu?"

"V rodu, ali ne, kaj to. Jaz bi tudi lahko imel tako hčerko, prav v tvojih letih bi bila in ravno tako, ravno tako lepo, ljubo, srčno dete, kakor si ti, Rosanka moja!"

"Govorili ste o moji materi, odgovorite mi še, najslabše mi je govoriti o njej. Poznali ste jo, morebiti veste kaj več."

"Dovolj, preveč; ali govoriti ne morem, ne smem; ne umela bi me, in to je dobro; ti si še mlada, nepokvarjena, nedolžna."

"Moja mati so bili tudi nedolžni," zavpije strastno Rosana. Vsa izpremenjena je bila v tem trenutju, to ni bila več krotka, boječa deklica. Oči so se ji svetile, stala je in govorila slovesno kakor priča pred sodbo, priča za nedolžnost svoje matere. Pred očmi ji je bila bleda materina podoba, ko je ležala na smrtni postelji, spominjala se je njenih zadnjih besed, njene oporoče, da naj priča za njo pred svetom; zdaj prvič je imela priliko izpolniti svojo dolžnost. "Moja mati so bili tudi nedolžni!" te besede je govorila v tako prepričevalnem, iz globočine srea izhajajočega glasu, da bi bile tudi pri sodbi veljale. Skalar ji odgovori z neskončno bridkostjo:

"Tvoja mati nedolžna! Ne govori, dekle, česar ne umeš!"

"Jaz ničesa ne umem, samo to vem, da so bili moja mati nedolžni! Molčala ne bodem, pred vsem svetom hočem pričati in vpiti: Moja mati so bili nedolžni!"

"Tvoja mati nedolžna!" ponavlja Skalar:

"Da, nedolžni; sami so mi rekli, in kako so mi rekli! Na smrtni postelji, ko se najjudobnejši človek ne laže, in moja mati se niso lagali!"

Oba molčita. Čez nekoliko časa, po kratkem premisleku seže Rosana v svoje nedrije, vzame iz njega povezane liste, ki jih je ves čas zvesto hranila, ter jih voda možu rekoč:

"Jaz ne vem, ali je prav, ali ne; vendar ne morem si kaj: ako ne verujete mojim besedam, nate, tu so dokazi, berite!"

(Dalje prihodnjic.)

Alkoholizem.

Spisal dr. Ivan Robida.

(Nadaljevanje.)

Kdo je kroničen alkoholist? Strogo vzeto vsakdo, ki dan na dan zauživa alkohol, t. j. skoro mi vsi. Vendar si mislimo, da so zmerne množine nekaterih centralnih pijač tako neškodljive, da jih naše telo zvečine premore. Vendar si ne velja v tem oziru postavljati posebno ohlapnih, raztegnjenih mej. Medicina uči, da sta 2 l piva ali ¾ l vina ali 0.2 l žganja zadnja meja, preko katere se ne sme segati, dovolj na dan. Že pri teh množinah se pojavljajo nedostatki v percepciji po naših čutih. Osebe, ki so se dolgo vzdržale vsake opojne pijače in so potem radi eksperimenta pile n. pr. 2 l piva na dan, so pokazale, kako jim pešajo čuti — oko vidi slabše, uho sliši slabše, okusu in tipalnosti mine finost. Kako ogromna pa postane stoprv ondi škoda, kjer se pije preko naznačene mere, zlasti pa katerekoli vrste žganje!

Pri kroničnem alkoholizmu trpi cela konstitucija, kakor tudi posamezni organi — pred vsem srce, jetra, obisti in centralni živčni sistem. Kake vrste bolezni nastajajo, tega ne mislim opisovati, povem naj le, da anatomsko-patologično kažejo kronična vnetja v posameznih organih. Najžalostnejše pri celi stvari pa je to, da so zvečine vse po alkoholu proizvodene bolezni neozdravljive in smrtne.

Kako pa pod vplivom kroničnega alkoholizma trpi ves organizem, uči najbolje statistika, katero nam pripoveduje, da pivec malokdo, vsaj pa ne večina, ne doživi visoke starosti, da njihovo slabotno telo jako lahko oboli na drugih boleznih, n. pr. tuberkulozi, in da pri epidemijah pijanci obolevajo in umirajo v večji meri nego drugi ljudje. Vse to pa kažejo še posebno rezultati angleških zavarovalnic za življenje, v katerih so osebe, katere se vzdržujejo popolnem vsakega alkohola, v posebnem oddelku zavarovane. Tako zavaruje "United Kingdom Temperance and General Provident Association" v drugem oddelku osebe, ki ničesar ne pijejo, v drugem vse ostale. V oddelku onih, ki se vzdrže alkohola, je nastopila v l. 1866—87. od 3937 pričakovanih smrtnih slučajih smrt v le 2798 — 71% slučajev, dočim pri ostalih 6144 — 5984 — t. j. v 97%, tako da jih je pri teh 26% več pomrlo nad ¼.

Pa tudi umrljivostno število posameznih opravil in strok nas uči, da narašča pri vseh obrtih, pri katerih se notorično mnogo pije (vozniki, ostirji, pivovararji), le ono število.

Skoro hujše pa nego telesne posledice kroničnega alkoholizma so psihične. Cela vrsta živčnih bolezni je posledica neizmernega uživanja pijač; od navadnega vnetja živcev od alkoholne metavice (epilepsije) pa vodijo vse te bolezni v — blaznico. Ne mislite, da je ta slika pretirana! — Povprečno je vsak peti ali šesti bolnik v blaznicah alkoholik; poznam pa zavode, pri katerih raste število teh ljudi tako, da je vsak 3. ali 4. novospregletih — pijanec.

Omenil sem že, da se na podlagi vnetja živcevja in epilepsije razvijajo kaj rade psihoze. 15% vseh alkoholikov v blaznicah tudi v istini lomijo krči, ali jih meče božjast. Poleg teh naštevajo zdravniki še dvoje glavnih bolezni duševnih vsled alkohola: t. j. tako imenovani dilirium tremens in ljubosumnostna blaznost.

Prva bolezen se ponavlja v treh znakih, da je bolnik zmešan in bloden, da se trese na celem životu, in da se kažejo med psihozo večji ali manjši pojavi vnetja ledie. K sreči velika večina teh bolnikov ozdravi, vendar jih umre primerno 12%. Obče znano je, da imajo pri tej bolezni bolniki pogosto vizije in halucinacije, zlasti nadlegujočih jih živali, podgan, miši, bolh i. t. d. Često pa so te prikazni tudi tako strašne za bolnika, ki n. pr. misli, da ga hote raztrgati zvezi, ali da streljajo vojaki nanj, da popolnem zbežni in postane občenevaren. V tem štadiju so težke telesne poškodbe, uboži in umori nekaj vsakdanjega.

Socialno še dosti večjega pomena pa je ljubosumnostna blaznost, ker ni tako očitna, da bi jo sorodstvo in okolica lahko kot

bolezen spoznali in preprečili mar-sikako nevarnost.

Bolnik si namreč navidno namislja, da mu je žena nezvesta. Na podlagi te a priori bolne, blazne misli zida celo poslopje svojih opazovanj in domnevanj in jih podpira z dokazi, kateri imajo zanj absolutno veljavo, a se seveda pred kritičnim očesom razkade potem bolnik iz blazne svoje domišljije izvaja, so pravilne; in tako je mogoče, zlasti ker sloni dober del boleznih na kombinacijah, da tudi ožji krogi ne vidijo v bolnikovem pripovedovanju nič čudnega.

Jasno je, da mrzi žena moža-pijanca, ki jo pretepa, ki zapravlja denar, dočim nima družina kaj jesti — za bolnika pa je to mrzen je jasen dokaz, da mu je soproga nezvesta. In prigodi se, da se najde morda v hiši poštenjak, kateremu se smili uboga žena, ter jo izkuša ščititi proti brutalnemu podivjancu — evo novega dokaza, baš ta je njen ljubimec. In v tej smeri gre sumničnejše dalje, dokler ne pade uboga žrtva pod nožem ali polenom takega vzornega člana človeške družbe, če ga ne spravi preje oblast pod ključ ali pa v blaznico, kamor spada v prvi vrsti.

Že pri tej tej bolezenski sliki stopajo značilno surovost, podivjanost in brutalnost pijanca na dan. In v istini — najžalostnejša posledica alkoholizma je — takoiimovana etična, naravnostna degeneracija alkoholikov, katere se razvija ob propadanju razuma in srea. Istodobno pa gre tudi s telesnim zdravjem navzdol — pogosto jutranje bruhanje, želodčni katari, tresenje jezika in rok, glavobol kažejo, da tudi sicer ni vse v redu.

Kaj značilno za take ljudi je zlovoljnost, s katero se v jutru često prav zgodaj vzbude in takoj prične razsajati po hiši. Pogosto prihaja tedaj pijanec na um, ali bi ne bilo najbolje, da si zadržne vrv okrog vratu ali se sploh spravi s sveta. To premine tekem dopoldneva, ko je popil bolnik zopet zadostno število potrebne mu pijače. Po gostilnah se shaja z najrazličnejšimi ljudmi, pripoveduje tujcem najinteresantnejše familiarne razmere svoje, zabavlja črez ženo ni otroke, oblastva in politiko; on ve najbolj, kako bi se imela vsaka stvar urediti — žal, da ne zna oskrbovati svojih lastnih razmer — kajti premožne gre v nič in gospodarstvo propada od dne do dne. Če se v očitja, da pije nad svoje razmere, da pije preveč, tedaj zarohni divje in bodisi na najbolj prijateljskem svarilu — zanj nihče ničesar ne plača, on dela kakor črna živina — kako tudi ekselentno stoji n. pr. njegova obrt. Mož je seveda pozabil, da mu vstaja uboga žena ob zarji in da lega o polnoči v postelj ter izkuša rešiti še, kar je mogoče. A za take reči že nima več razumevanja — toda ne delajmo mu krivice! Morda je prišla kdaj ura, ko mu je očitala vest zločin, ki ga izvršuje vsak dan na svoji rodbini, morda se je celo "ponižal" in poprosil soprogo odpuščanja ter ji obljubil, da ne bode več pil. Pa razmerno intelektu propada tudi volja pijanec — prva prilika, morda še isti dan, privedla ga je zopet do čaše — in potožil si je očitanja svoje ohlapne vesti s kakim sofizmom, kakor jih ima človek vedno pripravljeno, kadar ve, da je grešil, in se pere pred samim seboj.

In tako jedra v pogubo. Delati ne mara in tudi ne more, pijače rabi vedno več, časoma tudi vedno krepkejše, ker mora gledati na to, da na največji način dospe do ometenosti in onega duševnega razpoloženja, katero mu je najljubše v njegovem nemožnem, nečustnem življenju. Brezskrbno in bedasto gleda, kako strada družina in hodijo zakrpani in raztrgani otroci v žolo, ne briga se, kaj poseko znanci in prijatelji, ne, kaj sorodstvo — naj gre preko njega zaničevanje stanojskih sodnikov njegovih, z bedno apatijo in topo ubupanostjo gleda v mračno prihodnost. Tako tava nekako v vednem omoženju, živi med mrakom in nočjo in se vesi med brezponosno smešnostjo in nemožato jokavostjo. Zabavlja, prepripi, surovosti, silovitosti in trpinčenja svojeev, poslov in živine so edine preminjave v tej temi sliki.

Značilno za pijanca je njegov dobrohotni, ponižni, uslužni nator v družbi in ondi, kjer se ima bati pregleda — in vsa njegova

podivjanost in brutalnost, kjer nadvladuje, kjer je gospod in so drugi odvisni od njega.

Ruin pa se bliža in z družabnim propadom gresta korakoma gospodarski in uravstveni. Pijanec, proda, kar mu pride v roko, ka mu zmanjka lastnine, poseže po obleki žene in otrok, in tako pride dan, ko zastavi in proda tudi zadnjo svojo vrednost — svoj zakonski pristan, da zadosti svojemu demonu. Ko pa je stanovanje prazno in nima razen golih sten ničesar več v hiši mu posežejo prsti tudi po tujem blagu — tedaj se ne plaši pred sleparstvom in goljufijo, ne pred tatvino, ne pred ječo, tedaj je dosegel, kar se da doseči — in je svoj med svojimi, senokami dušami iz cesnega jarka.

Ne zamerite mi, da sem se zamudil pri tej sliki nekoliko dalje; gotovo vam je vsem, še že ne v celosti, tedaj vsaj v posameznostih poznata iz vsakdanjosti. Opozoriti sem hotel, da je vprav ta moralna izprememba v značaju alkoholikov, kar se tiče praktičnega življenja, največjega pomena. Iz podane slike se razvidi, da ne spravi pivec ob rob propada le samega sebe, temuč tudi celo rodbino. Kjer pa propada zakonsko in rodbinsko življenje v širih slojih, ondi propada vse.

Omenim naj le še to, da tudi zaradi pivec nosi prepogosto pečat bolezni ali celo zgodnje smrti na čelu: Mnogo otrok pivec pride slabotnih in ne dovolj razvitih na svet; mnogo izmed njih trpi na hysteriji in božjasti; mnogo jih zaostane v telesnem in psihičnem razvoju, da ne govorim naravnost o žalostnih slučajih imbecilitete, idiotije in takoiimovane "moral insanity" t. j. prirojene moralne slaboumnosti.

Ne manj važno je pa tudi alkoholsko vprašanje še v drugi smeri, v nacionalno-ekonomičnem oziru. Videli smo, da pijanec telesno in duševno bolega, da ni za nikako delo, da je parazit najprej svojega sorodstva, pozneje države ali sploh človeške družbe. Njegova produktivnost je skrajno majhna, zato pa njegove potrebščine jako velike in drage.

Povedal sem že pričetkom, da morajo tudi oni, kateri še danes zastopajo mnenje, češ, alkohol redi, alkohol je živilo, priznati, kako visoka je cena te gotovo slabe hrane. In prav te konsumira pijanec največ, on, kateri ima vsled svoje neplodnosti in nedelavnosti najmanj pravice pogledati po njej.

Toda še z ene strani je treba premotriti to sliko — namreč s kriminalnega in splošno juridičnega stališča.

(Dalje prihodnjic.)

MONTANA PRIČAKUJE, DA SE VANJO IZLJE TOK NASELJENCEV.

Helena, Mont., 29. januarja. — Tukaj sodijo, da bo Ferriseva zakonska predloga, ki zvišuje domovišeno enoto na 640 akrov, če domoviše služi za pašo, privabila mnogo naseljencev v Montano. Zakon je že podpisal predsednik.

Navadna domovišena enota 160 akrov, v krajih, v katerih je malo dežja je 320 akrov. Nova enota v smislu Ferrisevega zakona pa znaša 640 akrov, ker po mnenju izvedencev 320 akrov ne zadostuje za pašo, če pade malo dežja.

Poznavalci Montane trdijo, da ima Montana najmanj prostora za 10,000 naseljencev, ki dobe po 640 akrov sveta, zategadelj pričakujejo, da sežejo ljudje, ki se mislijo pečati z živinorejo, po domovišnih v Montani.

POROKA ČEZ VODO.

Bluefield, W. Va., 29. januarja. — George Vance si je preskrbel oblastveno dovoljenje, da poroči gđo. Minnie Bennet. Ko je hotel s svojo nevesto in oblastvenim dovoljenjem k rev. W. A. Sandersu, da izvrši zadnji del ceremonije, je imel smolo. Big Brush Creek je tako narasel, da ni mogel čezenj. Rev. Sander se tudi ni hotel seznaniti z mokrim elementom ali celo tvegati svojega življenja, in tako ni preostalo drugega, da sta ženini in nevesta stala na enem bregu na raslega potoka, pridigar pa ni drugem, ko se je vršila ceremonija. Seveda so morali napenjati malo bolj pljuča kot je v navadi pri takih ceremonijah, pri katerih ne vesta navadno ihti, ženini pa takšni govori, da ga je komaj slišati.